Nu l-am mai revăzut pe Saint-Ex.
de ANDRÉ CHATEAU

31 Iulie 1944... ora 9 dim...

Pe un aerodrom din împrejurimile Bastiei, mai multe avioane de recunoaştere strălucesc în soare, în timp ce în jurul lor se agită echipele de mecanici. Cerul fără nori îşi arată bolta lui albastră. Puţin mai la o parte un *Lockheed Lighting,* căruia în mod obişnuit i se spune „P. 38” e gata pentru decolare. Pe aripile lui sunt cocarde tricolore... Stă acolo, ca un cal de rasă care îşi aşteaptă călăreţul, tropăind parcă de nerăbdare.

Călăreţul... e comandantul Antoine de Saint-Exupéry. El trebuie să-l preia, să-l conducă şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, să-l aducă la „potou”. Într-adevăr, escadrilei franceze din „North Africa Reconaissance Wing”, îi sosise în ajun un ordin, de la Statul Major: de îndeplinit o misiune în sud-estul Franţei. Urgent. Era rândul lui Saint-Ex.

St. Ex. cercetează amănunţit misiunea care i-a fost încredinţată, împreună cu comandantul G... şi căpitanul L... În ajunul zilei „J”, pe care o simţea apropiată, Marele Pilot voia să aibă toate – atuurile în mână. Peste puţin timp, el mânca la popotă, glumind ca de obicei. Cu caracterul lui flegmatic, atât de caracteristic, el fredona, iar la desert făcu câteva scamatorii cu cărţile de joc, ca să-şi distreze camarazii.

Stând pe pat, în odaia lui, Saint Ex. îşi orânduieşte hârtiile. E în bluză, dar şi-a şi îmbrăcat pantalonii de zbor.

— Gata, domnule comandant?

E căpitanul I... care, ca ofiţer de operaţii, a venit să-i ia. Nu mult şi vine şi René G... şeful Escadrilei care s-a luptat St. Ex.cu în 1939...40 în Grupul 2/33.

— Plecăm, domnule comandant?

— Desigur.

Şi Saint-Ex., tot aşa simplu, cum o făcea la Toulouse sau Natal când era vorba ca să transporte cu el „curierul”, începu

să se îmbrace.

Ajutat de camarazii lui, în curând e „înhămat”: combinezon, mască de oxigen cu microfon, saci cu alimente concentrate, parașută, *Mae West,* fără să uite hărţile şi rigla, etc... etc... În timp ce se îndreaptă spre „zinc”, St Ex. glumeşte cu tovarăşii lui şi zâmbetul lui scotea şi mai mult în evidenţă blândul lui obraz zbârcit.

Câteva clipe mai târziu el e „fixat” la postul lui de pilot. Casca e aranjată şi de asemeni şi ochelarii. O ultimă strângere: <lesoană lui G...

— Gata?

— Gata, domnule comandant.

Capota e trasă, motoarele duduie. Încet, încet, avionul se urneşte, ia viteză şi decolează.

De pe teren, ghiceşti gesturile automate ale pilotului: trage de frâne şi reglează turaţiile, presiunea, carburaţia, pune în funcţiune „orizontul”, reglează temperatura Prestonului, apoi stabileşte alimentaţia cu tancurile de benzină.

Avionul a făcut un arc de cerc, deasupra terenului şi a luat altitudine. În curând nu mai e decât un punct negru care se îndreaptă cu 700 km. pe oră spre coastele Franţei.

Misiunea... ultima misiune a lui Antoine de Saint-Exupéry a început...

Întorşi acasă, G... şi L... desfac o hartă enormă, pe care urmăresc zborul. Degetele lor ating oraşele Franţei, care sunt încă în mâinile duşmanului şi unde trăiesc toţi acei pe care-i iubesc, amintirile şi nădejdile lor.

— Dacă totul merge bine, el o să fie acolo la ora 15, zice L.

Şi aşteptarea începe.

Prânz, belotă, ţigări...

Pe teren e mare zăpuşeală. În văzduh se aud zumzete de avioane: piloţii americani, după ce şi-au îndeplinit misiunea, se întorc.

— N-o să întârzie, spune comandantul G..., privindu-şi ceasul.

Dar clipele trec, apoi ceasuri! Toţi piloţii francezi sunt acum în jurul lui G... şi neliniştea li se citeşte pe chipuri. Înştiinţate, toate posturile de radio dau acelaşi răspuns sfâşietor – „Nu

știm nimic de St.-Ex”.

O scurtă ştire falsă aduce o clipă de uşurare. Dar e numaidecât rectificată: era vorba de un 038 american, silit să aterizeze pe alt teren.

În seara aceea, masa a fost tristă la escadrilă şi, totuşi, nici un pilot nu voia să creadă că avioanele de vânătoare sau „Flank”-urjle duşmane l-au putut doborî pe Saint Ex.

Misiunea lui, – azi se poate spune, – era să fotografieze toate obiectivele duşmane din Haute-Savoie şi mai ales acele din apropierea lacului Annecy. În două rânduri Saint-Ex., zburând peste această regiune, a trebuit să învingă mari greutăţi.

Totuşi, mai sunt nădejdi: poate a aterizat în Elveţia. Poate s-a aruncat cu paraşuta şi a ajuns la maquiştii din Haute-Savoie. Poate să fi fost făcut şi prizonier.

La escadrila, a cărei bază e acum „undeva în răsăritul Franţei”, toate nădejdile se risipesc încetul cu încetul. Nimeni nu îndrăzneşte să spună într-adevăr că „St. Ex. era aşa… sau aşa”, căci, contrar unor anumite informaţi, trupul lui n-a fost găsit în acea zi. Dar nimeni nu îndrăzneşte nici să spună „St.-Ex, e aşa., sau altfel”…

Şi singura teză care biruie, pentru o pricină, cale n-o să se cunoască, fără îndoială, niciodată, e că trupul camaradului iubit; ca şi respectat, zace dezmembrat într-unul din pustiurile îngheţate ale Alpilor, de unde, odată (era înainte de război, când zbura deasupra Cordilierilor Anzilor) era cât pe aci să nu se mai întoarcă.

N-am de gând să descriu aici cariera lui Antoine de Saint-Exupéry.

Se ştie că aspra meserie de pilot de linie pe care o exercita ca pe un sacerdoţiu i-a inspirat operele sale: „Curierul din Sud”; „Zbor de noapte” şi, mai ales, „Pământ al oamenilor”, dedicat camaradului său Guillaumet şi în care se exprimă, fără reţinere, toate, sensibilitatea lui St.- Exupéry.

Căpitan de rezervă, el e vărsat, în Septembrie 1939, la grupul de recunoaştere 2/33. Ia parte la numeroase acţiuni, întâi deasupra Germaniei, apoi în Franţa, unde ia parte la războiul pe care-l simte pierdut.

Pe jurnalul lui de drum el ia note, pe care le regăsim în „Pilot de război”.

Armistiţiul şi groaznicele lui consecinţe îl revoltă pe Saint-Ex. în care totul e profund francez şi adânc uman. Pleacă în Statele Unite. Duşmănia lui pentru metodele rasiste ale Vichy-ului își dă frâu liber în mai multe articole şi, mai ales, în „Scrisoare unui ostatec”. Devine unul din scriitorii cei mai citiţi din America și cărţile lui, conferinţele, filmele turnate după operele lui îi dăruiesc un renume neasemuit.

Dar şoseşte Noiembrie 1942…

Aliaţii debarcă în Africa de Nord, armata franceză, reconstituită, îşi reia locul în luptă. Antoine de Saint-Exupéry nu mai are decât un gând: să-şi reia locul în jocul teribil şi să slujească Franţa, dar ca ostaş. Renunţă, deci, la meseria de ziarist şi scriitor şi, într-o frumoasă dimineaţă, debarcă în Africa de Nord.

Are 43 de ani şi trupul lui e puţin obosit.

Dar n-are nicio însemnătate; el vrea să dea ideilor pe care le îndrăgeşte mai multă putere, concretizându-le în acţiune şi, în consecinţă, vrea să lupte.

Vărsat la fosta lui escadrilă G.R. 2/33, regăseşte cu bucurie mai mulţi dintre camarazii lui şi pe *Lightingul* cu care a fost înzestrată escadrila şi începe un antrenament sever. Vechiul pilot care a brăzdat toate cerurile lumii, devine elev şi în primăvara anului 1943, decolează de pe un aerodrom, de undeva din Tunisia ca să efectueze noile lui misiuni de război. E integrat în acea minunată falangă pe care o alcătuiesc „Fotografii Cerului”. În curând, însă, se pune chestiunea vârstei pentru St. Ex., şi comandantul american, neclintit, îl îndepărtează de pe teren. În timpul iernii din 1943 – 44 gloriosul pilot se plictiseşte de moarte la Alger, apoi izbuteşte să-şi reia activitatea la Statul Major al grupului de bombardament francez (B. 26), care îşi avea baza în Sardinia.

Funcţiunile lui nu-i satisfac nici pe departe idealul şi dorinţa lui de a servi „executând”. Demersurile care le întreprinde atunci sunt, în cele din urmă, încununate de izbândă şi camarazii lui de la G.R. 2/33 au, într-o frumoasă zi, surpriza să vadă debarcând la Anghere, în Sardinia, pe marele St.-Ex,

care între timp a fost înaintat comandant”.

Acolo, iubit şi admirat de toţi, el nu ţine să fie decât camaradul de luptă, care niciodată n-a, lăsat să-i treacă rândul lui în executarea vreunei „misiuni”.

De o inteligenţă superioară, St.-Ex. era, totuşi, strălucitor în multiple domenii şi cultura lui nesfârşit de variată putea pune în încurcătură matematicieni eminenţi prin noi probleme și să dea de gândit la mari fizicieni asupra vederilor lui personale privitoare la fizica moleculară sau radioactivitate.

Îi plăcea, când se ivea prilejul, să discute teologie cu un preot dar putea face şi gimbuşlucuri cu cărţi, sau să facă gălăgie la masa de la popotă, ca un tânăr locotenent.

Fiind foart sociabil, St.-Ex. ştia să înfrăţească o camaraderie plină de farmec nespus cu o simplicitate mişcătoare prin sinceritatea ei, o bună dispoziţie şi un antren aproape de nezdruncinat și, mai ales, o voinţă adâncă de a se pune la nivelul anturajului sau a interlocutorului său, oricare ar fi fost.

Desigur i se recunoşteau o grămadă de cusururi: distracţii „patologice”, stângăcie fizică, o dezarmantă dezordine materială!

Dar aceste cusururi „terre à terre” te fac să te gândeşti la versurile lui Baudelaire: *„Ses iales de géant l’empèchent de marcher”.*

Ultima oară l-am văzut pe St. Exupéry la 17 Iulie 1944.

Era în Tunisia, la Marsa, unde venise să ia parte la botezul finului lui, băiatul lui René G… şeful lui de escadrilă.

Pe terasa oraşului evocam amintiri comune. Într-adevăr, amândoi trăisem drama războiului civil spaniol şi, îndeosebi, asediul Madridului.

Îl mai revăd încă, povestindu-mi anecdote prinse *sur le vif*, în mijlocul eroicilor apărători ai capitalei spaniole.

Silueta lui înaltă se reliefa în lumina crudă a acelei după-amiezi de iulie, în timp ce privirea lui se oprea asupra acestei Mediterane, al cărui cer îl cercetase ades.

Întrebându-l asupra activităţii lui literare, el îmi mărturisi că afară de câteva articole trimise la răstimpuri regulate periodicelor americane, avea o nouă lucrare.

„E într-un fel oarecare continuarea lucrării „Pilot de război”, îmi spuse el, „în care vreau să subliniez, cu putere, voinţa de renaştere a Franţei, intrată în luptă şi mergând spre victorie”.

Antoine de Saint-Exupéry nu mai este.

Doborât în plin zbor ca Guynemer, Tulasne, Guillaumet, Mermoz. Ca toţi acei cari l-au precedat în veşnicie „el s-a retras îndărătul operei lui ca un secerător care, după ce şi-a legat bine snopii s-a culcat pe ogorul său”.[1]

[1] Din ”Pământ al oamenilor”